

ситуації тощо. Хорошим матеріалом для найменувань персонажів послужили реальні позивні воїнів-українців.

Література:

1. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в прозі про війну – «обличчя» художнього твору. Записки з українського мовознавства. Збірник наукових праць. Випуск 30. *Opera in linguistica Ukrainiana. Fascicullum 30* / Головний редактор Т.Ю. Ковалевська. Одеса: Видавець С.Л. Назарук, 2023. С. 114–129.

2. Вегеш А. Роль літературно-художніх антропонімів у формуванні свідомості українців (на матеріалі збірки оповідань «Після 24-го» Владислава Івченка). *Освітній процес в умовах війни та у повоєнний період: виклики, правила, перспективи*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 березня – 14 квітня 2024 року. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 68–71.

3. Івченко В. Книга втрат і нестач (збірка оповідань). Київ: Темпора, 2024. 476 с.

4. Павликівська Н. Українська громадсько-політична псевдонімія ХХ (1929–1959 рр.) – поч. ХХІ століть. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство*. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Вип. 1 (27) 2017. С. 239–243.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-56>

OUTSTANDING SLOVAK RESEARCHER OF UKRAINE MYKOLA NEVRLY

ВИДАТНИЙ СЛОВАЦЬКИЙ УКРАЇНОЗНАВЕЦЬ МИКОЛА НЕВРЛИЙ

Vehesh M. M.,

*Doctor of Historical Sciences,
Professor,
Uzhhorod National University
Uzhhorod, Ukraine*

Вегеш М. М.

*доктор історичних наук, професор,
Ужгородський національний
університет,
м. Ужгород, Україна*

Сьогодні українське літературознавство важко навіть собі уявити без наукових праць чільних представників української діаспори Юрія

Шевельова, Юрія Лавріненка, Івана Костюка, Миколи Мушинки та багатьох інших. Величезну як за обсягом, так і змістом наукову спадщину залишив після себе чеський і словацький україніст, доктор славістики, закордонний член НАН України Микола Неврлий (1916–2019).

Майбутній учений народився в сім'ї відомого педагога та мовознавця чеського-українського походження Ярослава Неврлого в російському місті Ростов-на-Дону. У 1933 р. родина Неврлих переїхала до Чехо-Словаччини, де батько одержав посаду професора української мови й педагогіки Ужгородської дівочої учительської семінарії. Микола Неврлий закінчив філософський факультет Українського вільного університету в Празі (1945) та Карловий університет (1948). У 1950 р. успішно захистив докторську дисертацію на тему «Життя і творчість Івана Франка». Відтоді, як відзначали біографи, «франківська тематика стала провідною в його науковій діяльності» [3, с. 31]. Після захисту дисертації і до виходу на пенсію працював науковим співробітником Інституту світової літератури Словацької академії наук у Братиславі. Досліджував історію української літератури, українсько-чеських, українсько-словацьких й українсько-угорських літературних зв'язків, опублікувавши понад 200 наукових та науково-популярних праць українською, чеською, словацькою, польською, угорською і німецькою мовами [1, с. 355]. Географія часописів, в яких друкувався М. Неврлий вражає: «Літературна Україна», «Дукля», «Наукові записки КСУТ», «Березіль», «Сучасність», «Збірник з історії чехословацько-українських зв'язків», «Наша культура», «На службі Клію», «Науковий збірник МУК у Свиднику», «Український Історик», «Слово і час», «Самостійна Україна», «Український календар», «Українське слово», «Україна», «Літературна панорама», «Нове життя», «Дружно вперед», «Червоний шлях», «Зерна», «Українська дійсність» тощо.

Найбільш ґрунтовний аналіз літературної спадщини Миколи Неврлого зробив академік Іван Дзюба, який виділив чотири головні масиви досліджень науковця: 1) розвідки з української класичної літератури (І. Котляревський, Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, Панас Мирний); 2) численні розвідки та публікації з української літератури та літературознавства 1920-х років ХХ ст. (тієї, що дістала назву «розстріляного відродження»); 3) дослідження з українсько-чеських та українсько-словацьких літературних зв'язків; 4) його зразкові з усіх поглядів видання творів видатних українських постів ХХ ст. Б.І. Антонича, Д. Фальківського, Є. Маланюка, О. Ольжича і М. Ситника [4, с. 5–6]. Перу Миколи Неврлого також належить

фундаментальне монографічне дослідження «Олександр Олесь. Життя і творчість». Хоча про життєвий і творчий шлях О. Олеся написано багато, «але саме його праця може стати свого роду підсумком олесезнавчих досліджень кількох поколінь літературознавців» [6, с. 5]. Оригінальною у всіх відношеннях є структура монографії М. Неврлого: 1. Феномен поета; 2. Шляхи журби і радості (біографія О. Олеся); 3. Бард національного відродження (1903–1919); 4. Чужиною (1919–1944); 5. Драматичні твори, проза, переклади, дитяча література; 6. Закінчення (художні засоби. Висновки). «Олександр Олесь, – підсумував М. Неврлий, – ще за свого життя став класиком української літератури. Він належить до тих поетів, які після короткого забуття знову повертаються до нас, і ми знаходимо в них усе нову красу й силу, що не тільки дарують естетичну насолоду, а й надихають на дальшу боротьбу за вселюдські ідеали» [6, с. 155].

Ще одна не менш важлива проблематика в працях Миколи Неврлого – історія і культура Закарпаття. Він багато опублікував наукових і науково-популярних праць з історії Карпатської України, незалежність якої була проголошена в березні 1939 р. Заслужують на увагу змістовні історико-біографічні нариси вченого про Августина Волошина та чільних представників еліти Карпатської України – Олега Ольжича, О. Блестіва, С. Ключурака, В. Гренджу-Донського, Ю. Шерегія, В. Кузьмика, А. Гарасевича та багатьох інших. Необхідно відзначити, що Микола Неврлий всіх їх знав особисто, а окремі з них були його друзями. Серед словацьких науковців саме Микола Неврлий, Іван Ванат і Микола Мушинка одними з перших почали розглядати історію Карпатської України крізь призму загальноукраїнського державотворення. Автору цих рядків було приємно, що видатний вчений на сторінках словацького журналу «Дукля» помістив рецензію на монографію «Карпатська Україна на шляху державотворення», написану в співавторстві з М. Токарем [5].

Микола Неврлий залишив після себе унікальні спогади про О. Олеся, О. Ольжича, І. Панькевича, М. Бажана, С. Гординського, Д. Чижевського, Ю. Дольд-Михайлика, В. Чорновола, М. Антоновича, Ю. Бурггарда (Клена) та ін. Надзвичайно дружніми були відносини з Володимиром Сосюрою, з яким вчений познайомився в 1956 р. У статті «А поки що хай буде так... (Жмуток спогадів про В. Сосюру)» М. Неврлий писав: «Мою ширу дружбу з Сосюрою пригадує мені теж його вірш «Словацький зошит», який він мені присвятив. Назва його походить з альбому, що я його незабаром після свого повернення надіслав Сосюрі з Братислави. До нього поет вписував свої нові вірші.

«Словацький зошит», як відомо, ще ніде публікований не був» [4, с. 733]. Багатою на фактичний матеріал є епістолярна спадщина Миколи Неврлого. Це, зокрема, листування відомого словацького дослідника з Г. Майфетом, Є. Кирилюком, В. Сосюрою, М. Бажаном, Б. Антоненком-Давидовичем, І. Світличним, С. Гординським, А. Жуковським, О. Зілінським, М. Музиним, І. Качуровським, Б. Винаром, М. Романом та багатьма іншими.

Хоча ім'я Миколи Неврлого увійшло до багатьох енциклопедій, як в Україні, так і за кордоном («Енциклопедія Сучасної України», «Енциклопедія історії України», «Енциклопедія українознавства»), на цей час поки що не написано ґрунтовного дослідження про його життєвий шлях і багатогранну наукову діяльність. Прийшов час видати більш повне зібрання його наукових праць, спогадів та багатой епістолярної спадщини.

Література:

1. Віднянський С.В. Неврлий Микола. *Енциклопедія історії України: У 10 т.* / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. Т. 7: Мл–О. Київ: Наукова думка, 2010. С. 354–355.
2. Дзюба І.М. На трьох континентах. У 3-х кн. Книга 1. Київ: Видавництво «КЛІО», 2013. 807 с.
3. Дзюба І.М., Мушинка М.І. Неврлий Микола. *Енциклопедія Сучасної України*. Том 23: Нг–Ня. Київ, 2021. С. 31–32.
4. Неврлий М. Минуле й сучасне: Збірник слов'янознавчих праць / Передмова І. Дзюби. Київ: Смолоскип, 2000. 956 с.
5. Неврлий М. Невмирущість державності Карпатської України [Рец. на: Вегеш М., Токар М. Карпатська Україна на шляху державотворення. Ужгород: Карпати, 2009. 448 с.]. *Дукля*. 2011. № 1. С. 85–86.
6. Неврлий М. Олександр Олесь. Життя і творчість / Асоціація українців Словаччини. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1994. 173 с.